Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 30ής Μαΐου 2013*

«Οδηγία 93/13/ΕΟΚ — Καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με τους καταναλωτές — Αυτεπάγγελτη εξέταση από τον εθνικό δικαστή του καταχρηστικού χαρακτήρα μιας συμβατικής ρήτρας — Συνέπειες τις οποίες πρέπει να συναγάγει ο εθνικός δικαστής από τη διαπίστωση του καταχρηστικού χαρακτήρα της ρήτρας»

Στην υπόθεση C-397/11,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Fővárosi Bíróság (Ουγγαρία) με απόφαση της 12ης Ιουλίου 2011, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 27 Ιουλίου 2011, στο πλαίσιο της δίκης

Erika Jőrös

κατά

Aegon Magyarország Hitel Zrt,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Tizzano, πρόεδρο τμήματος, M. Ilešič, E. Levits, M. Safjan και M. Berger (εισηγήτρια), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: P. Mengozzi

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η Ουγγρική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την K. Szíjjártó και τον Z. Fehér,

— η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον A. Rubio González,

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την M. Owsiany-Hornung καθώς και από τους M. van Beek και V. Kreuschitz,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

* Γλώσσα διαδικασίας: η ουγγρική.

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ L 95, σ. 29), και ειδικότερα του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής.

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της E. Jőrös και της Aegon Magyarország Hitel Zrt (στο εξής: Aegon) όσον αφορά τα ποσά που οφείλονται προς εκτέλεση συμβάσεως δανείου συναφθείσας μεταξύ των διαδίκων αυτών.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 ορίζει την καταχρηστική ρήτρα ως εξής:

«Ρήτρα σύμβασης που δεν απετέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης, θεωρείται καταχρηστική όταν, παρά την απαίτηση καλής πίστης, δημιουργεί εις βάρος του καταναλωτή σημαντική ανισορροπία ανάμεσα στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών, τα απορρέοντα από τη σύμβαση.»

4 Το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής προβλέπει τα εξής:

«[...] ο καταχρηστικός χαρακτήρας μιας συμβατικής ρήτρας κρίνεται, αφού ληφθούν υπόψη η φύση των αγαθών ή των υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση και όλες οι κατά τον χρόνο της σύναψης της σύμβασης περιστάσεις που περιέβαλαν την εν λόγω σύναψη, καθώς και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης ή άλλης σύμβασης από την οποία αυτή εξαρτάται.»

5 Κατά το άρθρο 5 της εν λόγω οδηγίας:

«Στην περίπτωση συμβάσεων των οποίων όλες ή μερικές ρήτρες που προτείνονται στον καταναλωτή έχουν συνταχθεί εγγράφως, οι ρήτρες αυτές πρέπει να συντάσσονται πάντοτε με σαφή και κατανοητό τρόπο. [...]»

6 Όσον αφορά τα αποτελέσματα τα οποία συνεπάγεται η διαπίστωση του καταχρηστικού χαρακτήρα μιας ρήτρας, το άρθρο 6, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη θεσπίζουν διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες οι καταχρηστικές ρήτρες σύμβασης μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, τηρουμένων των σχετικών όρων της εθνικής νομοθεσίας, δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές, ενώ η σύμβαση εξακολουθεί να δεσμεύει τους συμβαλλόμενους, εάν μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες.»

Το εθνικό δίκαιο

Το ουσιαστικό δίκαιο

7 Κατά το άρθρο 209, παράγραφος 1, του νόμου IV του 1959, περί του αστικού κώδικα (a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény, στο εξής: αστικός κώδικας), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο της συνάψεως της επίμαχης στην κύρια δίκη συμβάσεως δανείου, «είναι καταχρηστικός ένας γενικός όρος των συναλλαγών ή μια ρήτρα συμβάσεως συναπτόμενης με καταναλωτές που δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο ατομικής διαπραγματεύσεως, οσάκις, κατά παράβαση των υποχρεώσεων

καλής πίστης και εντιμότητας, εισάγει δικαιώματα και υποχρεώσεις των μερών που απορρέουν από τη σύμβαση κατά τρόπο μονομερή και αναιτιολόγητο εις βάρος του συμβαλλομένου εκείνου μέρους που δεν διατύπωσε τη ρήτρα».

8 Το άρθρο 209/Α, παράγραφος 2, του αστικού κώδικα προέβλεπε ότι τέτοιες ρήτρες είναι άκυρες.

9 Κατά το άρθρο 2, στοιχείο d, του κυβερνητικού διατάγματος 18/1999 (II. 5.), περί των ρητρών που πρέπει να θεωρούνται καταχρηστικές στις συμβάσεις που συνάπτονται με καταναλωτές [a fogyasztóval kötött szerződésben tisztességtelennek minősülő feltételekről szóló 18/1999 (II. 5.) kormányrendelet], της 5ης Φεβρουαρίου 1999 (*Magyar Közlöny* 1999/8), τεκμαίρονται καταχρηστικές, μέχρις αποδείξεως του εναντίου, οι ρήτρες εκείνες που επιτρέπουν στον αντισυμβαλλόμενο του καταναλωτή να τροποποιεί μονομερώς τη σύμβαση, χωρίς να επικαλείται κάποιο δικαιολογητικό λόγο, και, ιδίως, να αυξάνει το ύψος της αντιπαροχής σε χρήμα που είχε προσδιοριστεί στη σύμβαση ή εκείνες που του επιτρέπουν να τροποποιεί μονομερώς τη σύμβαση για βάσιμο λόγο προβλεπόμενο από τη σύμβαση, αν στην περίπτωση αυτή ο καταναλωτής δεν έχει δικαίωμα να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση ή να την καταγγείλει με άμεσο αποτέλεσμα.

Το δικονομικό δίκαιο

10 Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 2, του νόμου III του 1952, περί του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törveny, στο εξής: κώδικας πολιτικής δικονομίας), με την επιφύλαξη αντίθετης διατάξεως, το δικαστήριο δεσμεύεται από τα αιτήματα και τους ισχυρισμούς που προβάλλουν οι διάδικοι.

11 Κατά το άρθρο 23, παράγραφος 1, στοιχείο k, του κώδικα πολιτικής δικονομίας, τα περιφερειακά δικαστήρια είναι αρμόδια να επιλαμβάνονται των αγωγών που έχουν ως αντικείμενο την αναγνώριση της ακυρότητας καταχρηστικών συμβατικών ρητρών, βάσει, ιδίως, του άρθρου 209/Α, παράγραφος 2, του αστικού κώδικα.

12 Η γνωμοδότηση 2/2010/VI.28./PK του μικτού αστικού τμήματος του Legfelsőbb Bíróság (ανωτάτου δικαστηρίου της Ουγγαρίας), της 28ης Ιουνίου 2010, σχετικά με ορισμένα δικονομικά ζητήματα που ανακύπτουν σε δίκες με αντικείμενο την αναγνώριση ακυρότητας, διευκρινίζει τα ακόλουθα:

«4. a) Τα δικαστήρια οφείλουν να αναγνωρίζουν αυτεπαγγέλτως την ακυρότητα μόνον όταν αυτή είναι πρόδηλη και μπορεί να διαπιστωθεί αδιαμφισβήτητα βάσει του διαθέσιμου αποδεικτικού υλικού. [...]

b) Τα δικαστήρια είναι επίσης υποχρεωμένα να διαπιστώνουν αυτεπαγγέλτως την ακυρότητα κατ' έφεση αν, με βάση τα στοιχεία που ήταν διαθέσιμα στην πρωτοβάθμια δίκη, προκύπτει σαφώς η ύπαρξη λόγου ακυρότητας. [...]

5. a) [...] Σε μια υπόθεση αστικού δικαίου, το δικαστήριο δεσμεύεται κατά κανόνα από τα πραγματικά περιστατικά που παρατίθενται στο δικόγραφο της αγωγής, από το αντικείμενό της και, ως εκ τούτου, από το δικαίωμα που επιθυμεί να ασκήσει ο διάδικος. Κατά το άρθρο 121, παράγραφος 1, στοιχείο c, του κώδικα πολιτικής δικονομίας, το δικόγραφο της αγωγής πρέπει να προσδιορίζει το προβαλλόμενο δικαίωμα, αλλά όχι μια συγκεκριμένη νομική βάση. Συνεπώς, το γεγονός ότι το δικαστήριο δεσμεύεται από το δικόγραφο της αγωγής δεν σημαίνει ότι δεσμεύεται από τη νομική βάση την οποία κακώς επικαλείται ο διάδικος. Αν τα παρατιθέμενα από τον διάδικο πραγματικά περιστατικά επιτρέπουν τη θεμελίωση της αγωγής ή της ανταγωγής σε άλλη νομική βάση, το δικαστήριο μπορεί να δώσει στην έννομη σχέση τον ορθό χαρακτηρισμό της.

[...]»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

13 Στις 4 Ιουλίου 2007, η E. Jőrös συνήψε σύμβαση δανείου με την Aegon, ένα ουγγρικό χρηματοπιστωτικό ίδρυμα, ποσού 160 000 ελβετικών φράγκων (CHF), καταβληθέντος σε ουγγρικά φιορίνια (HUF), ως ημερομηνία λήξεως του οποίου είχε καθορισθεί η 15η Αυγούστου 2024.

14 Η εν λόγω σύμβαση, συναφθείσα βάσει εντύπου καταρτισθέντος εκ των προτέρων από το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα, προέβλεπε την πληρωμή τόκων με επιτόκιο 4,5 % ετησίως, κατά το χρονικό σημείο συνάψεως της συμβάσεως, και εξόδων διαχειρίσεως, των οποίων το ποσοστό ανερχόταν σε 2,2 % ετησίως κατά την ίδια ημερομηνία. Κατά την εκκαθάριση, οφειλόταν προμήθεια χρήσεως ανερχόμενη στο 1,5 % του συνολικού ποσού του δανείου, με ελάχιστο όριο 250 CHF και ανώτατο όριο 1 759 CHF. Ως εκ τούτου, το πραγματικό ετήσιο επιτόκιο του δανείου ανερχόταν σε 7,658 %.

15 Η ρήτρα 3.2 του Γενικού Μέρους ΙΙ της συμβάσεως δανείου μεταξύ της E. Jőrös και της Aegon προέβλεπε ότι, κατά το κλείσιμο κάθε οικονομικής χρήσεως, ο πιστωτής έχει τη δυνατότητα να τροποποιεί το ύψος των εξόδων διαχειρίσεως για την επόμενη οικονομική χρήση, σύμφωνα με πίνακα τιμών και με τη διαδικασία που καθορίζεται από τον μόνιμο εσωτερικό κανονισμό του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος αυτού.

16 Η ρήτρα 8.2 της συμβάσεως αυτής προέβλεπε ότι ο πιστωτής έχει δικαίωμα να τροποποιεί μονομερώς το ύψος του επιτοκίου ή το ύψος των άλλων εξόδων που προβλέπει η εν λόγω σύμβαση, καθώς και να προβλέπει νέες κατηγορίες προμηθειών και εξόδων, σε περίπτωση μεταβολής των εξόδων για τη χρηματοδότηση του δανείου.

17 Η ρήτρα 12.2 της ίδιας αυτής συμβάσεως προέβλεπε ότι αν, κατόπιν της τροποποιήσεως οποιασδήποτε διατάξεως νόμου ή διοικητικής πράξεως, ή ακόμη μεταβολών της ερμηνείας των διατάξεων αυτών, προκύψουν νέα έξοδα εις βάρος της Aegon τα οποία δεν θα μπορούσε να έχει προβλέψει κατά το χρονικό σημείο συνάψεως της συμβάσεως, ο οφειλέτης υποχρεούται, μετά από αίτημα του ιδρύματος αυτού, να του καταβάλει ποσό το οποίο καλύπτει τα εν λόγω έξοδα, άλλως το εν λόγω χρηματοπιστωτικό ίδρυμα θα δικαιούται να τροποποιήσει μονομερώς το επιτόκιο του δανείου ή το ύψος των προμηθειών.

18 Η σύμβαση δανείου δεν προέβλεπε, σε περίπτωση μονομερούς τροποποιήσεως από το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα, το δικαίωμα του οφειλέτη να την καταγγείλει με άμεσο αποτέλεσμα.

19 Η E. Jőrös άσκησε αγωγή κατά της δανείστριας Aegon ενώπιον του Pesti Központi kerületi bíróság (κεντρικού δικαστηρίου της περιφερείας της κεντρικής Πέστης). Με την αγωγή αυτή προέβαλε τη μερική ακυρότητα της συμβάσεως δανείου, προβάλλοντας τον τοκογλυφικό, αντίθετο στα χρηστά ήθη και προσχηματικό χαρακτήρα των επίδικων όρων της συμβάσεως αυτής. Εντούτοις, δεν ζήτησε από το δικαστήριο να διαπιστώσει τη μερική ακυρότητα της συμβάσεως αυτής λόγω καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών της.

20 Το Pesti Központi kerületi bíróság απέρριψε την αγωγή της E. Jőrös με απόφαση της 2ας Δεκεμβρίου 2010. Από το σκεπτικό της αποφάσεως αυτής προκύπτει ότι η E. Jőrös δεν κατόρθωσε να αποδείξει τον τοκογλυφικό, αντίθετο στα χρηστά ήθη και προσχηματικό χαρακτήρα των επίδικων όρων της συμβάσεως δανείου.

21 Η E. Jőrös άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Fővárosi Bíróság (νυν Fővárosi Törvényszék). Προβάλλει την ακυρότητα των ρητρών 3.2, 8.1, 8.2 και 12.2 της συμβάσεως δανείου, με την αιτιολογία ότι οι ρήτρες αυτές είναι προδήλως αντίθετες στα χρηστά ήθη, καθότι παρέχουν στον πιστωτή τη δυνατότητα να τροποποιεί μονομερώς τις ρήτρες της συμβάσεως και υποχρεώνουν τον οφειλέτη να φέρει τις συνέπειες των μεταγενεστέρων τροποποιήσεων τις οποίες επιφέρει ο δανειστής,

επί των οποίων όμως ο οφειλέτης ουδεμία επιρροή ασκεί. Υποστηρίζει ότι, κατόπιν των τροποποιήσεων που επήλθαν κατ' εφαρμογήν των ρητρών αυτών, το ποσό του δανείου και το βάρος της αποπληρωμής του αυξήθηκαν τόσο ώστε αυτή δεν είναι πλέον σε θέση να αντεπεξέλθει.

22 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Fővárosi Bíróság αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Ενεργεί συμφώνως προς τη διάταξη του άρθρου 7, παράγραφος 1, της οδηγίας [93/13] εθνικός δικαστής, ο οποίος, αφού διαπιστώσει ότι κάποιος από τους γενικούς όρους των συναλλαγών κατά του οποίου βάλλει η αγωγή είναι καταχρηστικός, προχωρεί στην εξέταση της εξ αυτού του λόγου ακυρότητας του όρου, ακόμη και αν αυτή δεν έχει προβληθεί συγκεκριμένα από τους διαδίκους;

2) Οφείλει ο εθνικός δικαστής να ενεργήσει με τον τρόπο που περιγράφεται στο πρώτο ερώτημα και στο πλαίσιο ένδικης διαδικασίας που κινήθηκε από καταναλωτή, μολονότι, κατά κανόνα, στην περίπτωση που ο ζημιωθείς συμβαλλόμενος ασκήσει για τον λόγο αυτόν αγωγή, αρμόδιο για την αναγνώριση της ακυρότητας λόγω καταχρηστικότητας των γενικών όρων των συναλλαγών δεν είναι το τοπικό, αλλά κάποιο ανώτερο δικαστήριο;

3) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο δεύτερο ερώτημα, δύναται ο εθνικός δικαστής που δικάζει σε δεύτερο βαθμό να εξετάσει την καταχρηστικότητα των γενικών όρων των συναλλαγών αν αυτή δεν προβλήθηκε στον πρώτο βαθμό, μολονότι, κατά την εθνική νομοθεσία, στην κατ' έφεση δίκη δεν μπορούν, κατά κανόνα, να ληφθούν υπόψη νέα πραγματικά περιστατικά ούτε νέα αποδεικτικά στοιχεία;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του τρίτου ερωτήματος

23 Με το ερώτημα αυτό, το οποίο πρέπει να εξετασθεί πρώτο, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινισθεί αν η οδηγία 93/13 έχει την έννοια ότι εθνικό δικαστήριο το οποίο επιλαμβάνεται κατ' έφεση διαφοράς αφορώσας το κύρος ρητρών που περιέχονται σε σύμβαση συναφθείσα μεταξύ ενός επαγγελματία και ενός καταναλωτή, βάσει εντύπου καταρτισθέντος εκ των προτέρων από τον επαγγελματία, δικαιούται να εξετάσει την καταχρηστικότητα των επιδίκων ρητρών, αν αυτός ο λόγος ακυρότητας δεν προβλήθηκε πρωτοδίκως, ενώ, κατά το εθνικό δίκαιο, στην κατ' έφεση δίκη δεν είναι δυνατόν, κατά κανόνα, να ληφθούν υπόψη νέα πραγματικά περιστατικά ούτε νέα αποδεικτικά στοιχεία.

24 Κατ' αρχάς, επισημαίνεται ότι, όπως υπογράμμισε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η απόφαση περί παραπομπής δεν περιέχει κανένα στοιχείο σχετικό με την επίκληση, εκ μέρους των διαδίκων της κύριας δίκης, στην κατ' έφεση δίκη, νέων πραγματικών περιστατικών ή αποδεικτικών στοιχείων. Συνεπώς, καθόσον το τρίτο ερώτημα πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αφορά, εν μέρει, το ζήτημα αν ένα δικάζον κατ' έφεση δικαστήριο, επιληφθέν διαφοράς αφορώσας το κύρος ρητρών που έχουν περιληφθεί σε σύμβαση συναφθείσα μεταξύ ενός επαγγελματία και ενός καταναλωτή, υποχρεούται να δεχθεί την επίκληση νέων πραγματικών περιστατικών ή νέων αποδεικτικών στοιχείων, το σκέλος αυτό του ερωτήματος είναι υποθετικό και, στο μέτρο αυτό, απαράδεκτο (βλ., μεταξύ άλλων, κατ' αναλογίαν, απόφαση της 29ης Ιανουαρίου 2013, C-396/11, Radu, σκέψη 24).

25 Προκειμένου να δοθεί απάντηση στο παραδεκτό σκέλος του ερωτήματος, υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, το οποίο προβλέπει ότι οι καταχρηστικές ρήτρες δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές, αποτελεί διάταξη αναγκαστικού δικαίου, με την οποία επιδιώκεται, αντί της απορρέουσας από τη σύμβαση τυπικής ισορροπίας μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων

των συμβαλλομένων μερών, η εξασφάλιση μιας ουσιαστικής ισορροπίας, ικανής να αποκαταστήσει τη μεταξύ τους ισότητα (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 14ης Ιουνίου 2012, C-618/10, Banco Español de Crédito, σκέψη 40, και της 21ης Φεβρουαρίου 2013, C-472/11, Banif Plus Bank, σκέψη 20).

26 Προς διασφάλιση της προστασίας που επιδιώκει η οδηγία 93/13, το Δικαστήριο έχει υπογραμμίσει επανειλημμένως ότι η ανισότητα μεταξύ του καταναλωτή και του επαγγελματία μπορεί να αντισταθμιστεί μόνο με θετική παρέμβαση, μη εξαρτώμενη από τους συμβαλλομένους στη σύμβαση (βλ., μεταξύ άλλων, προμνησθείσες αποφάσεις Banco Español de Crédito, σκέψη 41, και Banif Plus Bank, σκέψη 21 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

27 Βάσει της σκέψεως αυτής, το Δικαστήριο έκρινε ότι ο εθνικός δικαστής, εφόσον διαθέτει τα αναγκαία προς τούτο νομικά και πραγματικά στοιχεία, οφείλει να εξετάζει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα μιας συμβατικής ρήτρας εμπίπτουσας στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 93/13 και, κατά τον τρόπο αυτόν, να αίρει την υφιστάμενη μεταξύ καταναλωτή και επαγγελματία ανισότητα (βλ., μεταξύ άλλων, προμνησθείσες αποφάσεις Banco Español de Crédito, σκέψεις 42 έως 44, και Banif Plus Bank, σκέψεις 22 έως 24).

28 Κατά συνέπεια, η λειτουργία την οποία αναθέτει το δίκαιο της Ένωσης στον εθνικό δικαστή στον υπό εξέταση τομέα δεν περιορίζεται απλώς στην ευχέρειά του να αποφαίνεται επί της ενδεχόμενης καταχρηστικής φύσεως μιας συμβατικής ρήτρας, αλλά περιλαμβάνει επίσης την υποχρέωσή του να εξετάζει αυτεπαγγέλτως το ζήτημα αυτό, εφόσον διαθέτει τα αναγκαία προς τούτο νομικά και πραγματικά στοιχεία (βλ., μεταξύ άλλων, προμνησθείσες αποφάσεις Banco Español de Crédito, σκέψη 43, και Banif Plus Bank, σκέψη 23).

29 Όσον αφορά την εκπλήρωση των υποχρεώσεων αυτών από αποφαινόμενο κατ' έφεση εθνικό δικαστή, υπενθυμίζεται ότι, ελλείψει σχετικής ρυθμίσεως στο δίκαιο της Ένωσης, οι κανόνες της κατ' έφεση δίκης οι οποίοι αποσκοπούν στη διασφάλιση της προστασίας των δικαιωμάτων που οι πολίτες αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης περιλαμβάνονται στους κανόνες της εσωτερικής έννομης τάξεως των κρατών μελών δυνάμει της αρχής της δικονομικής αυτονομίας των τελευταίων. Εντούτοις, οι κανόνες αυτοί δεν πρέπει να είναι λιγότερο ευνοϊκοί από εκείνους που διέπουν παρεμφερείς καταστάσεις εσωτερικής φύσεως (αρχή της ισοδυναμίας) ούτε να διαμορφώνονται κατά τρόπο που να καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που απονέμει η έννομη τάξη της Ένωσης (αρχή της αποτελεσματικότητας) (βλ., συναφώς, προμνησθείσες αποφάσεις Banco Español de Crédito, σκέψη 46, και Banif Plus Bank, σκέψη 26).

30 Όσον αφορά την αρχή της ισοδυναμίας, επισημαίνεται ότι από την εν λόγω αρχή απορρέει ότι, εφόσον ο αποφαινόμενος κατ' έφεση εθνικός δικαστής έχει τη δυνατότητα ή την υποχρέωση να εκτιμήσει αυτεπαγγέλτως το κύρος μιας νομικής πράξεως υπό το πρίσμα των εθνικών κανόνων δημοσίας τάξεως, ενώ παράβαση αυτών των κανόνων δεν προβλήθηκε πρωτοδίκως, πρέπει επίσης να ασκήσει την αρμοδιότητα αυτή προκειμένου να εκτιμήσει αυτεπαγγέλτως, υπό το πρίσμα των κριτηρίων της οδηγίας 93/13, τον καταχρηστικό χαρακτήρα μιας συμβατικής ρήτρας που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής. Σε περίπτωση που το αιτούν δικαστήριο διαπιστώσει ότι, σε εσωτερικής φύσεως καταστάσεις, διαθέτει αυτή την αρμοδιότητα, υποχρεούται να την ασκήσει σε κατάσταση όπως αυτή της κύριας δίκης, στην οποία διακυβεύεται η προστασία των δικαιωμάτων τα οποία ο καταναλωτής αντλεί από το δίκαιο της Ένωσης (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 6ης Οκτωβρίου 2009, C-40/08, Asturcom Telecomunicaciones, Συλλογή 2009, σ. I-9579, σκέψεις 53 και 54, καθώς και της 30ής Μαΐου 2013, C-488/11, Asbeek Brusse και de Man Garabito, σκέψεις 45 και 46).

31 Εν πάση περιπτώσει επισημαίνεται ότι, βάσει της δικογραφίας που του κατατέθηκε, το Δικαστήριο δεν έχει κανένα στοιχείο ικανό να δημιουργήσει αμφιβολία ως προς τη συμφωνία της επίμαχης στην κύρια δίκη κανονιστικής ρυθμίσεως προς την αρχή αυτή.

32 Όσον αφορά την αρχή της αποτελεσματικότητας, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, κάθε περίπτωση κατά την οποία τίθεται το ζήτημα εάν μια εθνική δικονομική διάταξη καθιστά αδύνατη ή εξαιρετικώς δυσχερή την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης πρέπει να αναλύεται λαμβανομένης υπόψη της σημασίας της εν λόγω διατάξεως στο πλαίσιο της όλης διαδικασίας ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, καθώς και της εξελίξεως και των ιδιαιτεροτήτων της διαδικασίας αυτής (βλ. προμνησθείσα απόφαση Banco Español de Crédito, σκέψη 49 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Ο εθνικός δικαστής υποχρεούται να ερμηνεύει και να εφαρμόζει το σύνολο των οικείων εθνικών διατάξεων κατά τρόπον ώστε να διασφαλίζεται, στο μέτρο του δυνατού, η αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων που εγγυώνται οι διατάξεις του δικαίου της Ένωσης.

33 Εν προκειμένω, από την κατατεθείσα ενώπιον του Δικαστηρίου δικογραφία προκύπτει ότι, κατά το σημείο 4, στοιχείο b, της γνωμοδοτήσεως 2/2010/VI.28./PK του μικτού αστικού τμήματος του Legfelsöbb Bíróság, της 28ης Ιουνίου 2010, ο δικάζων κατ' έφεση δικαστής πρέπει να διαπιστώνει αυτεπαγγέλτως την ακυρότητα αν, με βάσει τα στοιχεία που ήταν διαθέσιμα στην πρωτοβάθμια δίκη, προκύπτει σαφώς η ύπαρξη του λόγου ακυρότητας.

34 Η γνωμοδότηση αυτή διευκρινίζει επίσης, στο σημείο 5, στοιχείο a, ότι, αν τα παρατιθέμενα από τον ενάγοντα πραγματικά περιστατικά επιτρέπουν τη θεμελίωση της αγωγής σε διαφορετική νομική βάση από την προβληθείσα από αυτόν, το επιληφθέν δικαστήριο μπορεί να δώσει τον ορθό νομικό χαρακτηρισμό της βάσεως της αγωγής που έχει υποβληθεί στην κρίση του.

35 Όπως υποστήριξε η Ουγγρική Κυβέρνηση στις παρατηρήσεις που υπέβαλε στο Δικαστήριο, από τη γνωμοδότηση αυτή συνάγεται ότι, στο ουγγρικό νομικό σύστημα, ο κατ' έφεση αποφαινόμενος δικαστής είναι αρμόδιος, άπαξ διαθέτει τα αναγκαία προς τούτο πραγματικά και νομικά στοιχεία, να εκτιμά, αυτεπαγγέλτως ή χαρακτηρίζοντας εκ νέου τη νομική βάση της αγωγής, την ύπαρξη λόγου ακυρότητας μιας συμβατικής ρήτρας ο οποίος απορρέει από τα στοιχεία αυτά, ενώ ο διάδικος που θα μπορούσε να επικαλεσθεί αυτόν τον λόγο ακυρότητας δεν τον προέβαλε.

36 Όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 30 της παρούσας αποφάσεως, εφόσον ο αποφαινόμενος κατ' έφεση εθνικός δικαστής έχει αυτή την αρμοδιότητα σε εσωτερικής φύσεως καταστάσεις, πρέπει να την ασκεί σε κατάσταση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, στην οποία διακυβεύεται η προστασία των δικαιωμάτων τα οποία ο καταναλωτής αντλεί από την οδηγία 93/13.

37 Υπό τις συνθήκες αυτές, διαπιστώνεται ότι οι εθνικοί δικονομικοί κανόνες που έχουν εφαρμογή στην υπόθεση της κύριας δίκης, κατά τα φαινόμενα, δεν είναι ικανοί αφ' εαυτών να καταστήσουν αδύνατη ή εξαιρετικά δυσχερή την προστασία των δικαιωμάτων τα οποία η οδηγία 93/13 απονέμει στον καταναλωτή.

38 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, στο τρίτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η οδηγία 93/13 έχει την έννοια ότι, εφόσον εθνικό δικαστήριο το οποίο επιλαμβάνεται κατ' έφεση διαφοράς αφορώσας το κύρος ρητρών που περιέχονται σε σύμβαση συναφθείσα μεταξύ ενός επαγγελματία και ενός καταναλωτή, βάσει εντύπου καταρτισθέντος εκ των προτέρων από τον εν λόγω επαγγελματία, έχει την εξουσία, σύμφωνα με τους εσωτερικούς δικονομικούς κανόνες, να εξετάζει κάθε λόγο ακυρότητας ο οποίος απορρέει σαφώς από τα υποβληθέντα πρωτοδίκως στοιχεία και, ενδεχομένως, να χαρακτηρίζει εκ νέου, με γνώμονα τα αποδειχθέντα πραγματικά περιστατικά, τη νομική βάση της οποίας γίνεται επίκληση προκειμένου να αποδειχθεί η ακυρότητα των ρητρών αυτών, πρέπει να εκτιμήσει, αυτεπαγγέλτως ή χαρακτηρίζοντας εκ νέου τη νομική βάση της αγωγής, τον καταχρηστικό χαρακτήρα των εν λόγω ρητρών υπό το πρίσμα των κριτηρίων της οδηγίας αυτής.

Επί του πρώτου ερωτήματος

39 Με το ερώτημα αυτό, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν το άρθρο 7 της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι ο εθνικός δικαστής ο οποίος έχει διαπιστώσει τον καταχρηστικό χαρακτήρα μιας συμβατικής ρήτρας μπορεί να εξετάσει αυτεπαγγέλτως αν συντρέχει λόγος ακυρώσεως της συμβάσεως για τον λόγο αυτόν, ενώ οι διάδικοι δεν έχουν υποβάλει σχετικό αίτημα.

40 Όσον αφορά τις αγωγές στις οποίες είναι διάδικος ένας κατ' ιδίαν καταναλωτής, το άρθρο 6, παράγραφος 1, πρώτη πρόταση της περιόδου, της οδηγίας 93/13 υποχρεώνει τα κράτη μέλη να προβλέπουν ότι οι καταχρηστικές ρήτρες, «τηρουμένων των σχετικών όρων της εθνικής νομοθεσίας, δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές».

41 Το Δικαστήριο έχει ερμηνεύσει τη διάταξη αυτή υπό την έννοια ότι ο εθνικός δικαστής πρέπει να συναγάγει όλες τις συνέπειες οι οποίες, κατά το εθνικό δίκαιο, απορρέουν από τη διαπίστωση του καταχρηστικού χαρακτήρα της επίμαχης ρήτρας, ώστε να διασφαλίζεται ότι ο καταναλωτής δεν δεσμεύεται από αυτήν (βλ., μεταξύ άλλων, προμνησθείσες αποφάσεις Banco español de Crédito, σκέψη 63, και Banif Plus Bank, σκέψη 27). Συναφώς, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι, αν ο εθνικός δικαστής κρίνει καταχρηστική μια συμβατική ρήτρα, υποχρεούται να μην την εφαρμόσει, εκτός εάν ο καταναλωτής, αφού ενημερωθεί από τον εν λόγω δικαστή, δεν συμφωνεί (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 4ης Ιουνίου 2009, C-243/08, Pannon GSM, Συλλογή 2009, σ. I-4713, σκέψη 35).

42 Από τη νομολογία αυτή προκύπτει ότι για την πλήρη αποτελεσματικότητα της προβλεπόμενης από την οδηγία 93/13 προστασίας απαιτείται ο εθνικός δικαστής ο οποίος έχει διαπιστώσει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα μιας ρήτρας να μπορεί να συναγάγει τις συνέπειες της διαπιστώσεως αυτής, χωρίς να αναμένει έως ότου ο καταναλωτής, αφού ενημερωθεί για τα δικαιώματά του, διατυπώσει με δήλωσή του το αίτημα ακυρώσεως της εν λόγω ρήτρας (βλ., υπό την έννοια αυτή, προμνησθείσες αποφάσεις Banif Plus Bank, σκέψη 28, καθώς και Asbeek Brusse και de Man Garabito, σκέψη 50).

43 Όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο, εθνική νομοθεσία όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία προβλέπει ότι οι ρήτρες που έχουν κριθεί καταχρηστικές είναι άκυρες, ανταποκρίνεται στις επιταγές του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 26ης Απριλίου 2012, C-472/10, Invitel, σκέψεις 39 και 40).

44 Επιπλέον, το εθνικό δικαστήριο πρέπει να εκτιμήσει την επίπτωση της διαπιστώσεως του καταχρηστικού χαρακτήρα της επίμαχης ρήτρας επί του κύρους της οικείας συμβάσεως και να καθορίσει αν η εν λόγω σύμβαση μπορεί να εξακολουθήσει να ισχύει χωρίς τη ρήτρα αυτή (βλ., υπό την έννοια αυτή, διάταξη της 16ης Νοεμβρίου 2010, C-76/10, Pohotovost', Συλλογή 2010, σ. I-11557, σκέψη 61).

45 Συναφώς, το άρθρο 6, παράγραφος 1, τελευταία περίοδος, της οδηγίας 93/13 ορίζει ότι «η σύμβαση εξακολουθεί να δεσμεύει τους συμβαλλόμενους, εάν μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες» (απόφαση της 15ης Μαρτίου 2012, C-453/10, Pereničová και Perenič, σκέψη 29).

46 Πράγματι, όπως έχει επισημάνει το Δικαστήριο, ο σκοπός που επιδιώκει ο νομοθέτης της Ένωσης στο πλαίσιο της οδηγίας 93/13 δεν είναι η ακύρωση όλων των συμβάσεων που περιέχουν καταχρηστικές ρήτρες, αλλά η αποκατάσταση της ισορροπίας μεταξύ των συμβαλλομένων μερών και συγχρόνως η κατ' αρχήν διατήρηση του κύρους μιας συμβάσεως ως συνόλου (βλ., υπό την έννοια αυτή, προμνησθείσα απόφαση Pereničová και Perenič, σκέψη 31).

47 Όσον αφορά τα κριτήρια με βάση τα οποία εκτιμάται αν μια σύμβαση μπορεί πράγματι να εξακολουθήσει να υφίσταται χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι τόσο το γράμμα του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 όσο και οι απαιτήσεις της ασφάλειας δικαίου ως προς τις οικονομικές δραστηριότητες συνηγορούν υπέρ μιας αντικειμενικής προσεγγίσεως

κατά την ερμηνεία της διατάξεως αυτής (προμνησθείσα απόφαση Pereničová και Perenič, σκέψη 32). Πάντως, δεδομένου ότι η οδηγία αυτή έχει εναρμονίσει μόνο μερικώς και κατ' ελάχιστο όριο τις εθνικές νομοθεσίες που αφορούν τις καταχρηστικές ρήτρες, δεν αποκλείει τη δυνατότητα, τηρουμένου του δικαίου της Ένωσης, να κηρύσσεται άκυρη στο σύνολό της σύμβαση συναφθείσα μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή και περιέχουσα μία ή περισσότερες καταχρηστικές ρήτρες, αν η ακύρωση αυτή παρέχει τελικά καλύτερη προστασία στον καταναλωτή (βλ., υπό την έννοια αυτή, προμνησθείσα απόφαση Pereničová και Perenič, σκέψη 35).

48 Συνεπώς, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι ο εθνικός δικαστής ο οποίος διαπιστώνει τον καταχρηστικό χαρακτήρα μιας συμβατικής ρήτρας οφείλει, αφενός, χωρίς να αναμείνει την υποβολή σχετικού αιτήματος του καταναλωτή, να συναγάγει όλες τις συνέπειες που απορρέουν, κατά το εθνικό δίκαιο, από τη διαπίστωση αυτή, ώστε να διασφαλίζεται ότι ο καταναλωτής αυτός δεν δεσμεύεται από τη ρήτρα αυτή, και, αφετέρου, να εκτιμήσει, κατ' αρχήν βάσει αντικειμενικών κριτηρίων, αν η οικεία σύμβαση μπορεί να εξακολουθήσει να υφίσταται χωρίς την εν λόγω ρήτρα.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

49 Με το ερώτημα αυτό, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινισθεί εάν η οδηγία 93/13 έχει την έννοια ότι εθνικό δικαστήριο το οποίο διαπιστώνει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα μιας συμβατικής ρήτρας μπορεί να εξετάσει αν πρέπει να ακυρωθεί η σύμβαση για τον λόγο αυτόν, ενώ, σύμφωνα με τους εσωτερικούς δικονομικούς κανόνες, οι αγωγές με αίτημα την αναγνώριση της ακυρότητας των καταχρηστικών συμβατικών ρητρών εμπίπτουν στην αρμοδιότητα άλλου δικαιοδοτικού οργάνου.

50 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι στην έννομη τάξη κάθε κράτους μέλους εναπόκειται να προσδιορίσει το δικαστήριο που είναι αρμόδιο να αποφαίνεται επί διαφορών στο πλαίσιο των οποίων διακυβεύονται ατομικά δικαιώματα απορρέοντα από την έννομη τάξη της Ένωσης, υπό την προϋπόθεση, πάντως, ότι τα κράτη μέλη έχουν σε κάθε περίπτωση την ευθύνη της διασφαλίσεως αποτελεσματικής προστασίας των δικαιωμάτων αυτών. Με την επιφύλαξη αυτή, δεν απόκειται στο Δικαστήριο να επεμβαίνει για να επιλύει ζητήματα αρμοδιότητας που μπορούν να ανακύψουν στην οργάνωση των εθνικών δικαστηρίων από τον νομικό χαρακτηρισμό ορισμένων εννόμων καταστάσεων που στηρίζονται στο δίκαιο της Ένωσης (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 17ης Σεπτεμβρίου 1997, C-54/96, Dorsch Consult, Συλλογή 1997, σ. I-4961, σκέψη 40, και της 22ας Μαΐου 1999, C-462/99, Connect Austria, Συλλογή 2003, σ. I-5197, σκέψη 35).

51 Πάντως, όπως υπομνήσθηκε στις σκέψεις 43 και 44 της παρούσας αποφάσεως, το Δικαστήριο έχει ερμηνεύσει το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 υπό την έννοια ότι ο εθνικός δικαστής πρέπει να συναγάγει όλες τις συνέπειες οι οποίες, κατά το εθνικό δίκαιο, απορρέουν από τη διαπίστωση του καταχρηστικού χαρακτήρα της επίμαχης ρήτρας, ώστε να διασφαλίζεται ότι ο καταναλωτής δεν δεσμεύεται από αυτήν.

52 Υπό τις συνθήκες αυτές, από τις επιταγές περί σύμφωνης προς την οδηγία 93/13 ερμηνείας του εθνικού δικαίου και περί αποτελεσματικής προστασίας των δικαιωμάτων των καταναλωτών προκύπτει ότι το εθνικό δικαστήριο οφείλει, κατά το δυνατόν, να εφαρμόσει τους εσωτερικούς δικονομικούς κανόνες του κατά τρόπον ώστε να επιτύχει το αποτέλεσμα που προβλέπει το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής.

53 Συνεπώς, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η οδηγία 93/13 έχει την έννοια ότι το εθνικό δικαστήριο το οποίο έχει διαπιστώσει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα μιας συμβατικής ρήτρας πρέπει, κατά το δυνατόν, να εφαρμόσει τους εσωτερικούς δικονομικούς κανόνες του κατά τρόπον ώστε να διασφαλίζεται ότι ο καταναλωτής δεν δεσμεύεται από τη ρήτρα αυτή.

Επί των δικαστικών εξόδων

54 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαίνεται:

1) **Η οδηγία 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, έχει την έννοια ότι, εφόσον εθνικό δικαστήριο το οποίο επιλαμβάνεται κατ' έφεση διαφοράς αφορώσας το κύρος ρητρών που περιέχονται σε σύμβαση συναφθείσα μεταξύ ενός επαγγελματία και ενός καταναλωτή, βάσει εντύπου καταρτισθέντος εκ των προτέρων από τον εν λόγω επαγγελματία, έχει την εξουσία, σύμφωνα με τους εσωτερικούς δικονομικούς κανόνες, να εξετάζει κάθε λόγο ακυρότητας ο οποίος απορρέει σαφώς από τα υποβληθέντα πρωτοδίκως στοιχεία και, ενδεχομένως, να χαρακτηρίζει εκ νέου, με γνώμονα τα αποδειχθέντα πραγματικά περιστατικά, τη νομική βάση της οποίας γίνεται επίκληση προκειμένου να αποδειχθεί η ακυρότητα των ρητρών αυτών, πρέπει να εκτιμήσει, αυτεπαγγέλτως ή χαρακτηρίζοντας εκ νέου τη νομική βάση της αγωγής, τον καταχρηστικό χαρακτήρα των εν λόγω ρητρών υπό το πρίσμα των κριτηρίων της οδηγίας αυτής.**

2) **Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι ο εθνικός δικαστής ο οποίος διαπιστώνει τον καταχρηστικό χαρακτήρα μιας συμβατικής ρήτρας οφείλει, αφενός, χωρίς να αναμείνει την υποβολή σχετικού αιτήματος του καταναλωτή, να συναγάγει όλες τις συνέπειες που απορρέουν, κατά το εθνικό δίκαιο, από τη διαπίστωση αυτή, ώστε να διασφαλίζεται ότι ο καταναλωτής αυτός δεν δεσμεύεται από τη ρήτρα αυτή, και, αφετέρου, να εκτιμήσει, κατ' αρχήν βάσει αντικειμενικών κριτηρίων, αν η οικεία σύμβαση μπορεί να εξακολουθήσει να υφίσταται χωρίς την εν λόγω ρήτρα.**

3) **Η οδηγία 93/13 έχει την έννοια ότι το εθνικό δικαστήριο το οποίο έχει διαπιστώσει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα μιας συμβατικής ρήτρας πρέπει, κατά το δυνατόν, να εφαρμόσει τους εσωτερικούς δικονομικούς κανόνες του κατά τρόπον ώστε να διασφαλίζεται ότι ο καταναλωτής δεν δεσμεύεται από τη ρήτρα αυτή.**

(υπογραφές)